

III. RECENZII

RASISMUL STRUCTURAL ȘI INSTITUȚIONAL ÎN EUROPA: O ANALIZĂ COMPARATIVĂ ÎN 8 STATE MEMBRE ALE UNIUNII EUROPENE. PROBLEME CHEIE ȘI RECOMANDĂRI DE POLITICI (2024)

*ADINA – MARIA NIKOLIĆ

Abstract:

Racism does not always manifest in the form of overt acts such as racial violence or hate crimes, which are visible, explicit, and easily identifiable. Rather, it is deeply embedded within the very fabric of society, operating through the structures of social, economic, and political institutions. This systemic form of racism results in unequal treatment and perpetuates ongoing disadvantages. The current report examines these widespread systems of inequality, which affect both individuals and particular communities at a structural and institutional level, specifically focusing on structural and institutional racism. Its purpose is to analyze the situation in eight EU member states (Czechia, Germany, Greece, Latvia, the Netherlands, Romania, Spain, and Sweden), to present an overview of the current state of affairs, and to provide a preliminary set of recommendations for both national and European authorities.

Keywords: racism, discrimination, inequality, policymaking, minorities, community.

Résumé :

Le racisme ne se manifeste pas toujours sous forme d'actes évidents, tels que la violence raciale ou les crimes motivés par la haine, qui sont visibles, explicites et faciles à identifier. Il est plutôt profondément enraciné dans la structure même de la société, opérant à travers les institutions sociales, économiques et politiques. Cette forme systémique de racisme conduit à des traitements inégaux et perpétue des désavantages continus. Ce rapport examine ces systèmes étendus d'inégalité, qui affectent à la fois des individus et des communautés spécifiques à un niveau structurel et institutionnel, en se concentrant particulièrement sur le racisme structurel et institutionnel. L'objectif de ce rapport est d'analyser la situation dans huit États membres de l'Union européenne (République tchèque, Allemagne, Grèce, Lettonie, Pays-Bas, Roumanie, Espagne et Suède), de présenter un aperçu de la situation actuelle et de formuler un ensemble préliminaire de recommandations pour les autorités nationales et européennes.

Mots-clés : racisme, discrimination, inégalité, élaboration des politiques, minorités, communauté.

Egalitatea și nediscriminarea constituie valori fundamentale ale societății și democrației Uniunii Europene. Cu toate acestea, multe grupuri rasializate și migranți continuă să fie tratați inegal și discriminați. Acest raport comparativ¹ elaborat de Migration Policy Group (MPG)², care

---

* E-mail: adina.nikolic@irdo.ro

¹ Documentul integral poate fi consultat online în versiunea originală la următoarea adresă: <https://www.migpolgroup.com/wp-content/uploads/2024/09/Report-Structural-Racism.pdf>

² Migration Policy Group (MPG) este o organizație de advocacy cu sediul la Bruxelles, dedicată dezvoltării și promovării unor politici în domeniul migrației, azilului și integrării, atât în Europa, cât și la nivel global. Organizația se angajează în influențarea politicilor de migrație și integrare prin cercetare, activități de advocacy și furnizarea de

analizează situația din opt state membre ale Uniunii Europene (Cehia, Germania, Grecia, Letonia, Olanda, România, Spania și Suedia), prezintă faptul că rasismul structural și instituțional nu se referă doar la discriminarea la nivel individual, ci este regăsit în multiplele straturi de privilegii, avantaje și putere care susțin structura societăților noastre. Rasismul structural provine din acumularea de acte de discriminare îndreptate împotriva grupurilor rasializate, ceea ce generează o ierarhie rasială și devine parte integrantă a instituțiilor. În plus, comportamentele sociale contribuie la perpetuarea tiparelor interpersonale și internalizate de rasism la nivel individual, care, în final, susțin rasismul instituțional și structural.

Migration Policy Group (MPG) activează în domeniul promovării egalității rasiale încă din anii 1990, campania *Starting Line Group* fiind un pas semnificativ, care a condus la adoptarea în anul 2000 a Directivei privind egalitatea rasială³ și a Directivei privind egalitatea de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă⁴. De la adoptarea celor două directive, organizația a desfășurat numeroase programe de formare destinate organizațiilor naționale ale societății civile (OSC), victimelor, comunităților, sistemului judiciar și avocaților la nivel național, și a publicat extensiv cercetările și concluziile sale.

Termenii „rasism structural” și „rasism instituțional” desemnează modul în care inegalitatea este integrată în structurile societății și în instituții sau domenii precum poliția, justiția, educația, sănătatea, asistența socială, accesul la locuințe, ocuparea forței de muncă. Aceștia se referă, de asemenea, la politici, practici și proceduri care, deși aparent neutre, au un impact semnificativ asupra unor comunități specifice, conform unui tipar repetitiv.

Înțelegerea, identificarea și abordarea rasismului structural și instituțional reprezintă etape fundamentale în procesul de construire a unei societăți mai juste și echitabile. Aceste demersuri impun mai mult decât modificarea atitudinilor individuale; ele necesită eforturi deliberate, atât la nivel național, cât și în context european, pentru a destrăma sistemele care perpetuează inegalitatea rasială. În același timp, presupun investiții semnificative și consolidarea capacității comunităților care au fost, de-a lungul istoriei, dezavantajate.

„Rasismul instituțional este acela care, subtil sau la vedere, se regăsește în politicile, procedurile, operațiunile și cultura instituțiilor publice sau private – întărind prejudecățile individuale și fiind, la rândul său, întărit de acestea”⁵.

În acest studiu, rasismul structural este tratat ținând cont de trei dimensiuni esențiale: istorice, sociale și instituționale.⁶ *Componenta istorică* se referă la absența unei recunoașteri adecvate și a unei analize aprofundate a proceselor istorice de sclavie, colonialism și exploatare, precum și la impactul acestora asupra grupurilor rasializate și etnice, inclusiv asupra persoanelor de culoare, evreilor, musulmanilor, asiaticilor, romilor și nomazilor. *Componenta socială* include valorile, normele și discursurile dominante care favorizează pozițiile naționalilor caucazieni (albi) în viața

---

consultanță guvernelor, organizațiilor internaționale și altor actori ai societății civile. Obiectivul principal al grupului este de a susține politici care să asigure o gestionare justă, umană și eficientă a migrației, în paralel cu sprijinirea procesului de integrare a migranților în noile lor comunități.

³ Directiva 2000/43/CE – de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică. Aceasta interzice atât discriminarea directă, cât și indirectă, hărțuirea, instigarea la discriminare și persecuțiile.

⁴ Directiva 2000/78/CE – de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă. Obiectivul directivei este de a asigura că persoanele cu o anumită apartenență religioasă sau cu anumite convingeri, cu un anumit handicap sau cu o anumită vârstă sau orientare sexuală nu suferă din cauza discriminării, ci se bucură de egalitate de tratament la locul de muncă.

⁵ A. Sivanandan, Director al Institutului pentru Relații Rasiale timp de peste 30 de ani

⁶ N. Crowley, 2022, „To name and address the underlying problem: Structural discrimination on the ground of racial or ethnic origin, European network of legal experts in gender equality and non-discrimination”

socială, economică și politică, în detrimentul indivizilor non-caucazieni. În final, *componenta instituțională* se referă la ansamblul de politici, proceduri, practici și percepții existente în cadrul instituțiilor publice și private care subminează drepturile grupurilor rasializate.

Inegalitățile structurale, instituționale și istorice sunt profund înrădăcinate în societatea europeană. Minoritățile și persoanele care provin din diverse grupuri etnice continuă să fie supuse discriminării și li se refuză accesul la oportunități și servicii în condiții de egalitate cu ceilalți. În plus, discursurile rasiste au cunoscut o amplificare semnificativă în sfera publică, iar mișcările de extremă dreapta din Europa s-au dovedit a fi foarte active în formularea unor narațiuni și propunerea unor măsuri care, în cele din urmă, intensifică discriminarea rasială și discursul motivat de ură împotriva minorităților, contribuind la crearea unui mediu ostil. În ciuda faptului că modelele de inegalitate și discriminare sunt în creștere în Uniunea Europeană, rasismul structural și instituțional nu a fost încă integrat în dezbaterile publice și politice și rămâne un subiect nepopular pentru mass-media, opinia publică și factorii de decizie politică.

Scopul acestui raport este de a analiza legislația existentă, politicile, procedurile, practicile instituționale, comportamentele sociale și atitudinile care susțin rasismul structural în Uniunea Europeană. De asemenea, raportul își propune să sprijine formularea unor politici bazate pe dovezi și să identifice deficiențele în abordarea rasismului structural și instituțional la nivelul Uniunii Europene și al statelor membre.

Din perspectivă metodologică, cercetarea adoptă o abordare inductivă și ascendentă, care încurajează o cooperare sporită între cercetători și părțile interesate, având ca scop susținerea procesului de formulare a politicilor antidiscriminare la nivel european și național. Abordarea pornește de la realitățile cu care se confruntă comunitățile și colectează dovezile necesare pentru a reduce inegalitățile, dezvoltând o înțelegere comună a modului în care rasismul și discriminarea sunt instituționalizate în diverse sectoare ale societății. Astfel, raportul scoate în evidență contribuțiile, patrimoniul cultural și obstacolele cu care se confruntă comunitățile minoritare.

Această analiză comparativă este structurată pe trei capitole principale, care abordează cadrul legal, cadrul politic și practicile instituționale și procedurile sociale, și se fundamentează pe cercetări, dovezi și date colectate de experți naționali din opt state membre ale Uniunii Europene. Aceștia au realizat o cercetare aprofundată la nivel național pentru a examina fenomenul rasismului structural, concentrându-se pe documente legislative și politice, articole revizuite de experți, lucrări academice și rapoarte, dezbateri și apeluri colective la acțiune din partea organizațiilor societății civile. Mai mult, au fost organizate grupuri de discuție și interviuri pentru a obține contribuții directe din partea persoanelor reprezentând organizații ale societății civile, grupuri ale comunităților minoritare rasiale și etnice, precum și organizații neguvernamentale (ONG-uri), ofițeri responsabili cu sprijinirea victimelor discriminării, academicieni, personal instituțional, factori de decizie de la nivel local, funcționari publici și experți în domeniul juridic. Cu acest scop, colectarea datelor a avut loc în perioada martie 2023 - aprilie 2024.

Conform legislației UE, toate statele membre trebuie să asigure protecție specifică pentru victimele discriminării pe criterii de rasă, culoare sau etnicitate. Însă legea antidiscriminare și interpretarea sa juridică continuă să fie caracterizate de discriminare rasială. Cercetarea realizată relevă faptul că principalele trăsături vizibile care conduc la rasializare sunt culoarea pielii și îmbrăcămintea religioasă sau tradițională etnică. Această tendință este prevalentă în toate țările examinate, unde și alți factori personali, cum ar fi vorbirea unei limbi străine de cea a comunității și purtarea unui nume etnic minoritar reprezintă cauze frecvente ale discriminării.

Totodată, cercetările indică faptul că, în majoritatea țărilor analizate, există forme structurale de rasism direcționate împotriva romilor, a persoanelor de culoare și a musulmanilor. Forme

specifice și localizate de rasism structural sunt identificate în Suedia, vizând populația Sámi. Pe de altă parte, datele disponibile privind rasismul structural îndreptat împotriva asiaticilor sunt extrem de limitate, aceștia fiind considerați grupul cel mai puțin vizibil dintre diversele comunități minoritare. Deși antisemitismul este reglementat de cadrele legale naționale, jurisprudența în acest domeniu rămâne încă insuficientă, iar raportările din partea victimelor discriminării sunt la un nivel scăzut.

Sistemul de justiție, sănătatea, educația, accesul la locuri de muncă și la locuințe sunt sectoarele în care modelele de rasism structural și instituțional sunt cele mai vizibile. Fiind interconectate, discriminarea sistematică pe piața muncii duce la șomaj în rândul populațiilor minoritare și la inegalități semnificative în aspecte fundamentale ale vieții, dar și afectarea accesului la educație pentru copii.

Mai mult, studiile indică faptul că profilarea rasială și utilizarea excesivă a forței de către autoritățile de aplicare a legii sunt manifestări caracteristice ale rasismului instituțional. Profilarea rasială se produce atunci când un reprezentant al legii folosește rasa sau etnia unei persoane pentru a determina dacă aceasta ar trebui sau nu interpellată.

Totodată, rasismul structural se reflectă și în practica zilnică și în comportamentele organizațiilor, angajatorilor, politicienilor și chiar ale cetățenilor față de grupurile rasializate. Cele mai frecvente forme de rasism structural identificate prin această analiză comparativă includ discursul online motivat de ură, prejudecățile, ostilitatea sau sentimentele negative, precum și refuzul accesului la servicii esențiale. Aceste atitudini devin tot mai subtile și indirecte, ceea ce le face extrem de dificil de evaluat și de analizat.

În ciuda faptului că rasismul structural este menționat în Planul de acțiune al UE de combatere a rasismului pentru perioada 2020-2025, rasismul nu este încă recunoscut public și oficial ca o problemă structurală de către mass-media, politicieni sau societate în general. În majoritatea țărilor, rasismul nu este perceput ca o problemă cu rădăcini profunde în structurile fundamentale ale societății, fiind adesea considerat un fenomen abstract sau izolat, ce afectează doar un număr restrâns de membri ai comunității.

Deși nu există o definiție explicită a discriminării structurale în cadrul legislației UE, Directiva 2000/43/CE reglementează atât discriminarea directă, cât și discriminarea indirectă pe motive de rasă sau origine etnică. Conform acesteia, discriminarea directă este definită ca tratamentul mai puțin favorabil aplicat unei persoane în comparație cu o altă persoană aflată într-o situație similară, pe baza originii rasiale sau etnice.

La nivel internațional, se remarcă faptul că Comitetul ONU pentru drepturile economice, sociale și culturale a definit „discriminarea sistemică” drept „regulile, politicile, practicile sau atitudinile culturale predominante, fie în sectorul public, fie în cel privat, care creează dezavantaje relative pentru anumite grupuri și privilegii pentru altele”.

Consiliul Europei a subliniat că „discriminarea structurală” provine din modul în care este organizată societatea și sunt structurate instituțiile. Această formă de discriminare funcționează „prin norme, rutine, tipare de atitudini și comportamente care creează obstacole în atingerea unei egalități autentice sau în asigurarea unor oportunități egale”.

Comisia Europeană împotriva Rasismului și a Intoleranței (ECRI) a definit „discriminarea structurală” ca fiind „regulile, normele, rutinele, tiparele de atitudini și comportamente din cadrul instituțiilor și altor structuri sociale care, fie conștient, fie inconștient, creează obstacole pentru grupuri sau indivizi în accesarea acelorași drepturi și oportunități ca ceilalți, contribuind astfel la obținerea unor rezultate mai puțin favorabile pentru aceștia, comparativ cu majoritatea populației”.

Directiva privind egalitatea rasială impune statelor membre să interzică discriminarea pe baza „originii rasiale sau etnice” în diverse domenii ale vieții, iar toate cele opt țări incluse în analiză au integrat această prevedere în legislația lor națională antidiscriminare. Majoritatea țărilor dispun de reglementări specifice, în concordanță cu Directiva 2000/43/CE privind egalitatea rasială și Directiva 2000/78/CE privind egalitatea în muncă, cu excepția Letoniei, unde nu există o legislație generală de combatere a discriminării, iar interdicția discriminării este reglementată prin acte normative sectoriale.

Problema rasismului structural și instituțional este abordată foarte rar la nivel juridic. Această constatare pare să reflecte o tendință mai amplă, în care jurisprudența națională privind rasismul și discriminarea rămâne limitată în mai multe țări. Potrivit datelor culese, nu există o definiție explicită a rasismului structural sau instituțional prevăzută în sistemele juridice ale celor opt țări analizate. Cu toate acestea, toate aceste state asigură protecție specifică pentru victimele discriminării pe bază de rasă, în conformitate cu cerințele legislației Uniunii Europene.

În România, raportul anual din 2023 privind progresele în implementarea „Strategiei Naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură”⁷ a evidențiat fenomenul „subraportării incidentelor de antisemitism, xenofobie și discurs instigator la ură”.

În ceea ce privește acțiunile generale în materie juridică pentru combaterea discriminării, inclusiv a rasismului structural și instituțional, autorii raportului sugerează următoarele măsuri: facilitarea accesului la justiție, sprijin pentru acțiuni colective și litigii strategice, sancțiuni efective, disuasive și proporționale, proceduri administrative împotriva practicilor discriminatorii, asistență juridică pentru victime.

Măsurile pozitive nu sunt reglementate la nivel național pentru a aborda în mod specific rasismul structural sau instituțional. Toate cele opt state membre studiate, cu excepția Letoniei, dispun doar de dispoziții generale care încurajează instituțiile din sectoarele public și privat să promoveze activ egalitatea pe baza originii rasiale sau etnice prin adoptarea de măsuri pozitive. Totuși, analiza evidențiază faptul că aceste dispoziții au, adesea, un domeniu de aplicare limitat sau o implementare restrânsă. În majoritatea cazurilor, tratamentele preferențiale sunt permise doar în anumite domenii și nu impun o obligație legală specifică asupra actorilor relevanți de a adopta măsuri concrete, lăsându-le o marjă largă de discreție în ceea ce privește decizia de a acționa sau nu. Potrivit experților, nu s-a constatat un impact semnificativ al acestor dispoziții asupra promovării efective a egalității, însă au fost identificate câteva exemple de bune practici în România, Grecia și Germania.

În conformitate cu Articolul 5 din Directiva privind egalitatea rasială și Articolul 7 din Directiva privind egalitatea în muncă, guvernele naționale ar trebui să promoveze implementarea de măsuri afirmative și pozitive pentru grupurile rasializate în sectoare cheie ale societății, inclusiv în educație, ocuparea forței de muncă și accesul la locuințe (de exemplu, angajarea persoanelor din grupuri rasializate în sistemul judiciar, școli, spitale și forțele de ordine etc.). Mai mult, ar trebui să fie aplicate sancțiuni și instituite mecanisme de responsabilizare în cazul în care actorii responsabili nu respectă obligațiile de a implementa măsuri pozitive.

Deși răspândit la scară largă, rasismul structural nu este încă pe deplin recunoscut în discursul public, în politicile publice sau în cadrul normativ. În toate țările analizate, legislația nu vizează în mod specific rasismul structural sau instituțional. Aceste reglementări se concentrează

---

⁷ Guvernul României (2023), Raportul anual cu privire la progresul înregistrat în implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea antisemitismului, xenofobiei, radicalizării și discursului instigator la ură, aferent perioadei 2021-2023

în principal asupra discriminării individuale, în loc să abordeze dimensiunile instituționale și sistemice ale rasismului. O dispoziție legală specifică ce definește rasismul structural ar putea constitui un prim pas în combaterea acestei probleme, însă numai dacă este însoțită de obligații clare și aplicabile privind egalitatea.

Legea antidiscriminare și interpretarea sa judiciară sunt încă marcate de abordarea „color blindness”⁸. Această perspectivă este adânc înrădăcinată în cadrul legislativ național, precum și în societate, instanțe și instituții guvernamentale, unde noțiunea de „rasă” nu este utilizată. O astfel de abordare este considerată problematică, întrucât nu recunoaște faptul că rasa este o caracteristică fizică imuabilă și nu ia în considerare impactul dăunător al legilor și politicilor coloniale asupra minorităților rasiale. Absența unor termeni sau definiții clare referitoare la rasă continuă să afecteze protecția grupurilor rasializate. În plus, lipsa statisticilor bazate pe auto-raportarea rasei și etniei îngreunează evaluarea și adoptarea de măsuri eficiente împotriva rasismului structural.

În ciuda adoptării Planului de Acțiune al UE, în anul 2023 nu existau strategii naționale specifice împotriva rasismului în România, Olanda și Cehia, unde sunt în vigoare soluții distincte care vizează anumite comunități sau domenii (de exemplu romii, piața muncii etc.). Doar Grecia, Germania, Letonia, Spania și Suedia dispun de strategii naționale concrete pentru combaterea rasismului. Ca bună practică observată, strategiile naționale ale Greciei și Spaniei includ definiții cuprinzătoare ale rasismului structural.

Dintre cele opt țări analizate, Spania a adoptat cel mai cuprinzător plan antirasism, care include o listă detaliată de măsuri pentru combaterea rasismului structural față de diverse grupuri rasializate, prin combinarea instrumentelor juridice, formării autorităților publice, dezvoltării capacităților pentru societatea civilă, precum și a inițiativelor educaționale și de conștientizare. De asemenea, în Germania au avut loc îmbunătățiri semnificative, fiind înființat în 2023 un organism nou – Comisarul Federal Antirasism, cu scopul de a lupta împotriva rasismului. În contrast, majoritatea țărilor nu prezintă pași clari în abordarea rasismului structural în diferite domenii ale vieții și societății. Cehia și România se concentrează exclusiv pe discriminarea împotriva romilor și nu recunosc stigmatizarea altor grupuri.

Strategiile naționale de combatere a rasismului sunt adesea de natură programatică și nu includ mecanisme adecvate de implementare și evaluare, ceea ce face dificilă realizarea obiectivelor stabilite în teorie. Ca atare, raportul prezintă o serie de recomandări cheie în vederea combaterii rasismului structural și instituțional: stabilirea unor standarde și linii directoare clare, precum și a unui mecanism cuprinzător și sistematic de monitorizare, dar și implicarea minorităților în procesul de decizie privitor la legislația relevantă.

Deși nu au implementat acțiuni specifice pentru combaterea rasismului structural, Germania, Grecia, Letonia, Suedia și Spania au o abordare mai cuprinzătoare și generală împotriva rasismului. Aceste state promovează o serie de inițiative și măsuri, printre care se numără campanii publice, activități de sensibilizare și consolidare a capacităților, proiecte de cercetare, servicii de consiliere, programe de formare și conferințe. În schimb, Țările de Jos, Cehia și România nu au adoptat încă acțiuni sau măsuri suplimentare pentru combaterea rasismului, în afara cadrului politic și legislativ deja existent.

---

⁸ Concept care are la bază convingerea că apartenența la un grup rasial și diferențele bazate pe rasă nu ar trebui să fie luate în considerare în procesul de luare a deciziilor, formarea impresiilor sau manifestarea comportamentelor. Raționamentul care susține această idee implică faptul că se pot preveni prejudecățile și discriminarea urmând logica: dacă indivizii sau instituțiile nu observă rasa, atunci nu pot acționa într-un mod discriminatoriu din punct de vedere rasial.

În ceea ce privește autoritățile naționale pentru egalitate, studiul relevă mandate neclare și acțiuni insuficiente. Astfel, în țările analizate, nu există organisme dedicate în mod specific combaterii rasismului structural sau instituțional. Majoritatea inițiativelor în acest domeniu sunt promovate de autoritățile naționale pentru egalitate din diverse state, care nu dispun încă de un mandat specific pentru abordarea rasismului structural, cu câteva excepții, precum Olanda și Spania, unde acest subiect a fost recunoscut public ca fiind deosebit de important. În plus, alte obstacole semnificative includ lipsa de independență și resursele considerabile necesare autorităților naționale pentru a combate discriminarea. Aceste dificultăți sunt agravate de numărul redus de cazuri de discriminare raportate de grupurile rasializate și de suportul juridic insuficient disponibil pentru victime.

În acest context, se impun o serie de recomandări economice esențiale pentru dezvoltarea politicilor UE în vederea abordării rasismului structural și instituțional. Printre acestea se numără: finanțare pe baza indicatorilor, cercetare multidisciplinară privind impactul rasismului structural și instituțional asupra vieții, campanii de conștientizare atât pentru instituții, cât și pentru cetățeni. Acestora li se adaugă recomandarea destinată guvernelor de a susține inițiativele organizațiilor societății civile care reprezintă interesele minorităților etnice.

În majoritatea țărilor, guvernul nu promovează cercetarea activă a tendințelor și modelelor de rasism instituțional și structural, deși în Olanda și Suedia guvernele oferă un sprijin considerabil institutelor de cercetare pentru a derula proiecte pe această temă. În plus, niciuna dintre aceste țări nu colectează date cu specific etnic sau rasial într-un mod cuprinzător, pentru a evalua politicile și practicile care perpetuează rasismul structural. Ca atare, se sugerează faptul că guvernele ar trebui să creeze o bază de date pentru înregistrarea cazurilor de rasism structural/instituțional și discriminare pe baza criteriilor rasiale și etnice. Mai mult, tendințele calitative și cantitative referitoare la cazurile de rasism structural ar trebui publicate pentru a combate eficient infraacțiunile rasiste și pentru a spori transparența procedurilor și încrederea victimelor.

Teoriile supremației omului alb, persecuția, genocidul, sclavia și colonialismul rămân factori și probleme „nerezolvate” în discursul istoric și social al tuturor țărilor analizate, cu excepția Letoniei. Aceste aspecte continuă să influențeze viața minorităților rasiale și a imigranților în majoritatea țărilor, contribuind la perpetuarea și generarea unor practici și politici discriminatorii față de diverse grupuri rasializate. În mod special, romii constituie unul dintre cele mai vulnerabile grupuri, fiind supuși discriminării structurale și instituționale în toate cele opt țări examinate.

Datele privind compoziția rasială și etnică evidențiază existența unor societăți din ce în ce mai multiculturale în majoritatea țărilor analizate, unde diferite grupuri rasializate din Nordul Africii, Orientul Mijlociu, Asia și America Latină sunt bine integrate. Totuși, în Letonia, Cehia și România, care sunt în mare măsură dominate de naționali albi, se remarcă grupuri rasializate precum romii, ucrainenii (al căror număr a crescut semnificativ după invazia Rusiei în Ucraina) și etnicii ruși. Absența unor politici coloniale și a unor fluxuri migratorii semnificative în trecut a contribuit la faptul că aceste țări sunt mai puțin diverse comparativ cu Grecia, Spania, Olanda, Germania și Suedia.

Toate țările analizate dispun de proceduri administrative și reglementări care îngreunează viața grupurilor rasializate în comparație cu restul populației. Cercetarea comparativă a identificat faptul că administrația publică impune obstacole pentru anumite grupuri în accesarea locuințelor și a serviciilor sociale, atât la nivel național, cât și local. Aceste bariere se manifestă prin cerințe administrative complexe sau prin lacune în sistemul administrativ și legal, referitoare la accesul la drepturi socio-economice specifice. Grupurile rasializate cele mai afectate de norme sau practici inegale în majoritatea țărilor sunt romii și migrații.

Pe lângă legile, reglementările și practicile înrădăcinate în sistemele economice, juridice și politice ale țărilor analizate, rasismul structural se manifestă și în practicile cotidiene și comportamentele organizațiilor, angajatorilor, proprietarilor de locuințe, politicienilor și cetățenilor față de grupurile rasializate.

Ca urmare, în ceea ce privește angajatorii atât din sectorul public, cât și din cel privat, autorii studiului oferă o serie de recomandări pentru promovarea diversității la locul de muncă. Printre acestea se numără: dezvoltarea unor politici de incluziune și diversitate, explicit concepute pentru a atrage, a păstra și a promova angajați talentați cu diverse origini, asigurarea unor proceduri de recrutare și selecție care nu includ prejudecăți potențiale și atrag o diversitate mai mare, crearea sau colaborarea cu programe de mentorat deja existente, stabilirea unor obiective de diversitate și monitorizarea progresului pentru a urmări și identifica în mod regulat discriminarea structurală și instituțională.

Pandemia din 2020 a evidențiat cel puțin două probleme importante în societatea europeană: existența unor forme mai puțin vizibile de rasism împotriva persoanelor asiatice și creșterea inegalităților legate de sănătate pentru grupurile rasializate. În multe țări, COVID-19 a marcat un punct de cotitură, caracterizat prin proliferarea unor noi incidente rasiste împotriva grupului minoritar asiatic, considerat responsabil pentru răspândirea virusului în Europa. Dezbaterile despre rasismul anti-asiatic a devenit mai proeminentă în mass-media și în discursul public, însă nu a condus la măsuri și politici structurale pe termen lung pentru a-l aborda. În plus, în unele țări, în special în Suedia, disparitățile în domeniul sănătății între grupurile rasializate și majoritatea societății au devenit mai evidente în timpul pandemiei, indicând condițiile structural nefavorabile cu care se confruntă în mod tăcut anumite grupuri rasializate.

În ciuda progreselor semnificative realizate în Europa după cel de-Al Doilea Război Mondial în ceea ce privește drepturile omului, trecutul colonial al multor state europene a contribuit la întărirea unei narațiuni și atitudini discriminatorii care persistă în societatea contemporană și care generează consecințe profunde pentru grupurile rasializate, care sunt încă excluse din multe domenii ale vieții.

Concluzionând, acest studiu relevă existența unor forme variate de rasism structural și instituțional la nivel național, perpetuate de către stat și instituțiile publice. Legislația, normele și procedurile principale din cele opt țări analizate ignoră nevoile minorităților marginalizate și/sau rasiale și etnice, contribuind astfel la consolidarea rasismului structural și instituțional. Segregarea în domeniul locuințelor și al educației, profilarea rasială, barierele administrative în accesarea serviciilor esențiale, absența măsurilor pozitive și lipsa unei conștientizări adecvate asupra rasismului în rândul funcționarilor publici reprezintă factori comuni care generează discriminare structurală. În procedurile judiciare și în cadrul investigațiilor poliției se identifică multiple bariere care perpetuează victimizarea secundară și nu reușesc să recunoască motivația rasistă din spatele unor acte criminale.

În majoritatea țărilor analizate, experiențele de discriminare rasială sunt amplificate semnificativ de alte forme de opresiune, precum sexismul și clasismul, cele mai afectate grupuri fiind femeile rom, de culoare și musulmane. În plus, inegalitățile în domeniul sănătății și problemele de sănătate mintală afectează din ce în ce mai mult grupurile rasializate, care se confruntă cu un risc mai mare de expunere la boli, stres, anxietate și izolare, în comparație cu restul populației. Lipsa de încredere în instituțiile publice și în autoritățile legale reprezintă un alt efect al obstacolelor sistemice și dificile cu care minoritățile se confruntă zilnic în societatea actuală. Aceste rezultate evidențiază necesitatea unor investiții suplimentare în integrare și egalitate, pentru a sprijini coeziunea socială între diversele grupuri. Percepția de a trăi într-o societate care

garantează oportunități egale pentru toți este esențială pentru reducerea sentimentului de izolare și discriminare.

Așadar, factorii politici și cetățenii europeni ar trebui să recunoască moștenirile rasismului ancorate profund în societățile prezente, care afectează disproporționat comunitățile rasializate. Întreruperea acestui lanț complex de obstacole structurale constituie un pas fundamental în direcția construirii unei societăți bazate pe egalitate. Mai mult, pentru a înlătura rasismul structural și instituțional, este esențial să se modifice legile și politicile actuale, dar și ca restul societății, care nu este conștientă de impactul rasismului și discriminării asupra minorităților rasiale și etnice, să se implice activ.